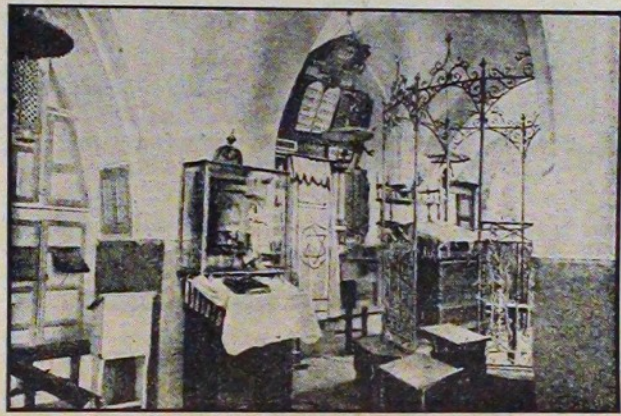

אהבת ציון של ר' זלמן

מאת מנחם ברש

בערב שמחת-תורה, לפני 160 שנה, הגשים ר' זלמן צורף את משאת-נפשו, ועלה לישראל הוא התגנב בלבוש ערבי לירושלים, והיה ממניחי היסודות להתיישבות החדשה בעיר אולם, הוא עצמו זכה לראות אך מעט מהתגשמות חלום בניינה של עיר-יהקודש — באחד הלילות, בדרכו לתפילה בכותל, דקרוהו ערבים קנאים למוות

בית-הכנסת „מנחם ציון“, שהקים רבי שלמה זלמן צורף "אין דעמיי לחזור עוד לטולה"

בבית-הספר... אפרו לו הנכדים באינם להסגירו למלכות. אך רבי זלמן לא נפל ברוחו, הוא עלה על בימת בית-הכנסת. נשא ענינו בלפי מעלה ובקול גבוה קרא: „ירוננו של עולם. אתה הברון לבכות. אתה ירדתי הודות אל האמת ואין אחר זולתך. אגא, השם, למעןך, למען כבוד ירושלים, למען חכמה והבונה, עשה גא האמת התגלה בלפני חכמי הדברים יצאו מסר רבי זלמן ופניו של רבי זלמן השקף" נזכרנו והסגירו כשליקפורה. הוא קם, גיבש אל הרב האר: אומנם האסא, עונתו-פשעתי, הוא רבי זלמן האמיתי, הוא הצדיק ואנוכי הרשע — ודברנו צנה ארצה התעלף.

סיפור-המעשה עשה לו כנסים התמסס על-פני אצותו ושימנו של רבי זלמן יצא כאיש-טובט זדוקי מוסלם.

יש אחר כרבי זלמן וסמיו הנאמן, רבי אברהם לייב מונוון, שחזרו שניהם מלסיירות למען ירושלים ר' איהם ארנו מלא זיגרים של זה וכפי, שאספו לצרכי צדקה. בהיותם בלבנים נודע למלחם היווניים, כי שני היהודים, הנוסעים באונייה, מובילים אותם ארנו גדוש והב. היו פתחו בהכנות לרצחם נפש בחשבת-החלילה, להסליך את גופותיהם הימה ולגדול את כנסם והובם. כשנודע דבר המזימה לשמש, מיהר ר' אברהם לייב להודיע עליה לרבי זלמן צורף, „אין כל סיבה לפחד" — הרגיעו רבי זלמן, קם, על עונה מסכים בהיקף של אמות אחוזות, להם מסר, „צירופים" מן הקבלה, ושינה חזרו למקום מישיבתם, באשוקליל התקרר אליהם אחד הרוצחים, שיקף חרב חדה ובתיסרו ידו כדי לתקעה בלב קורבנותיו, ויבשה היד, החרב נשטה ממנה ובקול צעקה כשהנה מכה, החברים התעלף, הנוסעים התייערו, קמה מוחיה, בעד רבי זלמן ר' אברהם לייב עומדים בקומם בשקט ואיום אומרים דבר. רק ענינו של רבי זלמן „דיברו" בלבו.

הוא לא ידע שום היסוסים, מאלה שהמלכים בום עלים חדשים בימיו. כמחצית השנה נמשכו שליטתו מעירתו הקטנה עירון שבליטא, ועד קושטא המרוקית ועד מספר שבועות מקוסטא (שכר). בעלות רחמתו לטוסים (ככותב לא היו עדיין), שניו בדרכים לא-זריזים עשתה הממשלה את רובה לגמל הטורקי ומשם לחופי ארץ-ישראל בספינת-מסע דלה ורועה, שלא פגם הצלחה תשלומים פזים בים השער, ורק בדרגים לא צללה היא על גונעה למפקח-היום. בדרך גורדיו רש את הכשרתו, למד מלאכת-הצורפה, כדי שלא יאלץ אחרים יוכל למצוא את פנימנו ולפוטח גביביתו בכבוד מיני-דכפי.

לכו היה לירושלים, אלא שבאותה שעה נבצר פניו להביאם את משאת-נפשו, כשישם הן לא העז שום יהודי-אשכנזי להציג כירגולו בירושלים — לאחר שנכשל נסיון התיישבותו של רבי יהודה חסיד ותלמידו, כתשעים שנה קודם-לכן, — ערבים לא שכו כיצד נטלו הללו מן העיר — לאחר שהקימו את בית-הכנסת „החורבה" ולא עמד בהתייבשותיהם הספיקו ובמשך עשרות בשנים לא נגזר צורף ורודול לטוב יהודי-אשכנזי בירושלים. כל אשכנזי, שהיו להיכנס לעיר, נתבע מייד לשלם את החובות של תלמידיו רבי יהודה חסיד, באין בריחה אחרת, נסע רבי זלמן צורף לצפת, קנה שם בית קטן למשפחתו, ופתח גנות שבה היה עובד בצורה ומתפרנס בחקוקה, עד מהרה התחבב פאר על בני הקהילה צפת, התיירד גם עם השנים הישכעאליים, למד את סתם אויסטריה והיו התנהלו על מייננחות, כשהם מחליק את עיתותיו בין קצפת עוים לתורה לבין עבודת הצורפות, שעליה פרנסתו.

כאשר פרח הפרד של מוסד עליו בשולטן ה' טורקי ובו אברהים פחה כבש את ירושלים, היה רבי שלמה זלמן צורף נציג העדה בפי השלטון החדש. אביהם, שנוהר לאכול מחשך הערלה, רחש אישון לרבי זלמן כולד ורק מפני הסכים לקבל את סעודתו הוימית, לאות תודה העניק לו מגש נחושת ולזכרת, הודות לקשריו אלה, הצליח רבי זלמן להבטיח את שלום היהודים בירושלים בחיובן ובמקומם אחרים, שנכבשו בידי גייסות אברהים פחה. בתקופה מאוחרת יותר, מינהו שלטונם-גרמנני בקונסטנצבור שלמה בירושלים.

בסוף ימיו הקים לו רבי זלמן מקלט קלארי בא" שור, ואילו בנו, רבי מרדכי, קדם קתונות נועזות לסיחור התיישבות קלארי בארץ, הרבה טיוב לפני זהות המכוונת והודית ולפני שידענו על מהלכת התיישבות.

בערב רות לפני היות הבחורים בעולם, היודי-החוקה — כינו את העולים-החדשים הללו, עוול גדול שעל להם, כאשר התגברתי והתעקתי יותר בתולדות היישוב, דעתו שמרונני והתעקתי גדול כאשר לא ספרו לנו אומות על תלמידי הגרא והבשטים, שכלו כאן נוראות וכלחולים אמיתיים מילוט נתיב למיפעלנו הגדול".

סקר הדבר — השלים אחריו רבי רפאל קצנלבונן, מוקני ירושלים וקריה. הוא היה על אדם באו גנה לו כמות פאר, הם באו לחיות על אדמת-יהודה, והכותב הצליח להכיל המערה הליקיים באו מיצרות החליות בארץ, עדים אגונה פאח הכבדים הגיעים על הראשונים הללו, שהיו אם למות באו גנה — מהיכן צמחו אגונה?

היודי, העולה היום מארצות-הרחוקות — לנו רבי רפאל קצנלבונן בפרורות — מקבל דירה ברוחות, העסוקה, הישנים, סידור הוואק, ואם הן ארץ אינה מוצאת הן בענינו, הוא בוטע לבסוף וחוזר לגולה, והראשונים — הם באו בעוניו ובחוסר-כח אחר טיטוליים קשים, אויב לא חזקה להם, איש לא סידר אותם, איש לא קלט. בפרורות של צדקה קיימו ברוחם לא נשטח ולא נפשות בני-ביתם, לעולם לא עזבו עור את ארץ-ישראל, לעולם

ה רבי שלמה זלמן צורף אהד פראשוקה-הראשונים על היישוב ה' יסן אשר בעלדיהם ספק אם היונו מגיעים להישנו של היישוב החדש, נאמנה עליוו בענינו זה עדרתו של דוד בן-גוריון, לפני מספר שנים, כאשר פורסם הוועדה-הכללי בירושלים ספר תולדות היישוב הישן, כתב בן-גוריון אל הרב א.ה. רודולט רבי ישראל פוליקמן, שניהם ראשי הוועדה-הכללי — כנסת-ישראל: „התאו עלים ברב על מפעה אוסף החומר לתולדות היישוב הישן וסירוסו, בלי היישוב הישן, לא היונו מגיעים ליישוב החדש, ראייים הראשונים, מיסוד היישוב הישן, שפופים החלוצים, אשר נעשה בתנאים קשים מאין סופרים לעיתים גם בכנסת נשפות, היא ידוע לדרונו הצעיר" —

דר זאב וילנא, אביהם של מורי-הדרך תי מופחה לידעית-הארץ ותולדות-היישוב, עמד לפני ימים מספר בעצרת-זכרון לרבי זלמן צורף, וקרא תגר על הגושה והתכחית אל חלקם של ראשוני היישוב הישן מלתפחתה היישוב הישועל הציוני, שקדמו להקמת המדינה, „כל כולו הגני המטרה נוד מרובי — ועד דר' וילנא — שתפחו את תולדות היישוב בארץ בעלייהם של הבליזיים ושכח את אלה, שבאו לירושלים ולצפת, למטרות ולתהוה, שנים רבות לפני היות הבחורים בעולם, שטיל" — היודי-החוקה — כינו את העולים-החדשים הללו, עוול גדול שעל להם, כאשר התגברתי והתעקתי יותר בתולדות היישוב, דעתו שמרונני והתעקתי גדול כאשר לא ספרו לנו אומות על תלמידי הגרא והבשטים, שכלו כאן נוראות וכלחולים אמיתיים מילוט נתיב למיפעלנו הגדול".

מהפחה-המבוטחת, הוא הקים בתים, הגנים העירוניים עוד יתודו-אשכנזים, כשהם מוחפשים בבגדי-ספרדים, גאל אדמות, גיבש תלמידי אל מלאכת הקטנה של בית-הכנסת „החורבה" ועוד בית-כנסת „מנחם ציון", שהקיימם בחצר „החורבה" על ידי מלתפחת-המסופיות, הוא זלמן כי יצא בשליחות-ספרות לגולה, גייס כספים בשכ"ל היישוב הישועל החדש וזהו בירושלים ועד ופסע העליון, בקושטא כתי העצילה להוסי, מירט"ן מיוחד ממשולטן. כל פכטל את הויתוה של אשיר רבי יהודה חסיד ופרשה לירודים-אשכנזים לטוב ולהתיישב בירושלים לעי עיר-הקודש.

היה זה הייבן הסיפור של רבי זלמן צורף, שהניח את היסוד להתפתחותו של היישוב היודי-האשכנזי בירושלים. אצאצאיה של תלמידו הגרא ועל תלמידו המודב מצורפים והרב מלאו — שפחה טיוב רבות קודם-לכן, דעים מהויריים של תלמידי תלמידי הגרא והעליה היסודית — ויכלו עשתה לעלות בגלוי גם לירושלים ולהתיישב בתוכה. רבי זלמן עצמו היה חתר לעיתים קרובות על אימרתו והודיע על הגאון מוילנה (שנפטר בשנת 1821) לעלות לירושלים וכוחות אדירים עליו נגדו וינסו ממנו להשיג את משאת-נפשו של שתי שניות שמועד נכסם להוכיח בכך גושר — ואולי גם הגוץ שבגליוניו, טיוב ארץ-ישראל, כל השוכים שחיב אדם להיכנס ואשר ורובו — כל לארץ-ישראל. היה אדם מייל לקיים מצותות טיוב ארץ, כבלי לשבת בתוכם כחיל, וכסם שפוחות נאמר „תעשה אתה כן העשירי" — כוליהם, אתה טיוב על חלקם ולא להתקשר בחכום, שעשתה מכבר למטרות הלויים — כך גם בניין הארץ, לו אדם משיחתי איש לבנות את הארץ ולו להתקשר בעשיתיהם של אחרים, עשן הגשמה עצמית של המינים החדש.

בשנותיו הלכו רבים, עשרות עשרות עלו, הן זמן קצר לירושלים ונתנו ושימחו להתפתחותו של היישוב היודי בתוך החומות, ולשאיה לפרוץ

עבר לון ולהקים את הסכנות החדשות, שהטכו ברות-הימים לנרך הגדול של ירושלים החדשה.

ה רבי שלמה זלמן צורף אהד פראשוקה-הראשונים על היישוב ה' יסן אשר בעלדיהם ספק אם היונו מגיעים להישנו של היישוב החדש, נאמנה עליוו בענינו זה עדרתו של דוד בן-גוריון, לפני מספר שנים, כאשר פורסם הוועדה-הכללי בירושלים ספר תולדות היישוב הישן, כתב בן-גוריון אל הרב א.ה. רודולט רבי ישראל פוליקמן, שניהם ראשי הוועדה-הכללי — כנסת-ישראל: „התאו עלים ברב על מפעה אוסף החומר לתולדות היישוב הישן וסירוסו, בלי היישוב הישן, לא היונו מגיעים ליישוב החדש, ראייים הראשונים, מיסוד היישוב הישן, שפופים החלוצים, אשר נעשה בתנאים קשים מאין סופרים לעיתים גם בכנסת נשפות, היא ידוע לדרונו הצעיר" —

ה רבי שלמה זלמן צורף אהד פראשוקה-הראשונים על היישוב ה' יסן אשר בעלדיהם ספק אם היונו מגיעים להישנו של היישוב החדש, נאמנה עליוו בענינו זה עדרתו של דוד בן-גוריון, לפני מספר שנים, כאשר פורסם הוועדה-הכללי בירושלים ספר תולדות היישוב הישן, כתב בן-גוריון אל הרב א.ה. רודולט רבי ישראל פוליקמן, שניהם ראשי הוועדה-הכללי — כנסת-ישראל: „התאו עלים ברב על מפעה אוסף החומר לתולדות היישוב הישן וסירוסו, בלי היישוב הישן, לא היונו מגיעים ליישוב החדש, ראייים הראשונים, מיסוד היישוב הישן, שפופים החלוצים, אשר נעשה בתנאים קשים מאין סופרים לעיתים גם בכנסת נשפות, היא ידוע לדרונו הצעיר" —